

PAPER DETAILS

TITLE: Osmanli Modern Mekteplerinde Mükâfat

AUTHORS: Muammer Demirel

PAGES: 62-75

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/164000>

Osmanlı Modern Mekteplerinde Mükâfat

Reward in the Modern Ottoman Schools

Muammer DEMİREL*

Özet: Osmanlı modernleşmesinin ilk başladığı alanlardan biri de eğitimidir. Askeri başarının eğitime dayalı olduğu bilindiğinden Avrupa tarzı askeri birlikler kurulurken modern askeri okullar da açılmaya başlanmıştır. Eğitimde modernleştirme süreci sonraki dönemlerde açılan mülki okullarla devam ettirilmiştir. Yeni eğitim kurumlarında programdan öğretim yöntemine kadar modern pedagojik yöntemler kullanılmıştır. Uygulanan yöntemlerden biri de başarıyı attırmak kullanılan ödüllendirme sistemidir. Rüşdiye mektepleri öğretime başladığında da ödüllendirme yöntemi uygulanmıştır. Yıllık sınavları devlet adamları ve ulema huzurunda, bir tören havasında yapılarak başarılı olanlar ödüllendirilmek suretiyle bir üst sınıfa geçirilmiştir. Dereceye girenlerden birincilere “sim nişan” ve “altın madalya”, ikinci ve üçüncülere de yine derecelerine göre ödüller verilmiştir. Bu okullardan mezun olanlar mezuniyet derecelerine göre devlet kurumlarına tayin edilmiştir. Modern okullar taşrada yaygınlaştıktan sonra ödüller de törensel nitelik kazanmıştır. Vilayetlerde ilköğretim, ortaöğretim okullarında öğretim yılı sonunda ödül törenleri düzenlenmiş, törenlerin düzenlenmesi ve verilen ödüllerin masrafları merkezi veya mahalli bütçelerden karşılanmıştır. Bazı okullarda doğrudan maddi destek olarak para ödülü, bazılarında altın, gümüş gibi madalyalar verilmiş, bazılarında ise daha çok manevi değeri olan kitap, bayrak gibi ödüller verilmiştir. Bu çalışmada Osmanlı arşiv belgelerinden hareketle ödüller nitelik ve nicelik yönünden incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rüşdiye, Osmanlı Mektepleri, Ödül Sistemi, Türk Eğitim Tarihi.

Abstract: Education was the beginning field of the Ottoman modernization. As known, education was the basis of the military success and military schools were opened while Europe style military garrison were founded. The other military and civil schools were opened and the period of opening modern schools were continued.

In the new education foundation, modern pedagogic methods were used in both programs and teaching methods. It was realized that rewarding is an effective method of increasing student achievement. The rewarding method was also used when Rüşdiye schools (Ottoman junior high school) were started teaching. Additionally, year-end exams

* Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, E-posta: mdemirel@uludag.edu.tr

were done like a ceremony in the presence of ministers and high officials and ulama. Successful students were rewarded. “Sim nişan” and “gold medal” was given the first degree student as a reward, second and third degree students were also rewarded as their degree. The students who graduated from these schools were inducted body politics as their graduation degree. When modern schools became widespread at boondocks, the rewards were given as a ceremony. Prize-giving ceremonies were arranged at the primary and high schools in the province and the costs of the rewards and ceremonies were paid from central or local budget.

Some schools gave money reward for financial support, some other schools gave gold or silver medal and others gave book or flag as moral. In this study through Ottoman Archives of Turkey, rewards were examined in the way of quantity and quality.

Keywords: Rüşdiye, Ottoman’s School, Reward System, History of Turkish Education.

Giriş

Bir organizma olarak her gün çeşitli davranışlarda bulunuruz. Hiçbir davranışın gelişigüzel ve kendiliğinden olmadığı bilinen bir durumdur. Organizmayı davranıma sevk eden bir sebep ya da sebepler vardır (Arı, Üre ve Yılmaz, 1999:169).

Güdü, davranışa enerji ve yön veren güçtür; bu güç organizmayı etkileyerek bir amaç için harekete geçmeye sevk eder. Güdü, istekleri, arzuları, ihtiyaçları, dürtüleri ve ilgileri kapsayan genel bir kavramdır (Selçuk, 2001:211).

Güdüler genel olarak, içsel veya dışsal olmak üzere iki ana kategoriye ayrılır. Dışsal güdü, bireyin dışından gelen etkileri içerir. Bir öğrencinin yüksek not aldığı için öğretmeni tarafından övülerek pekiştirilmesi buna örnek gösterilebilir. İçsel güdü ise bireyin içinde var olan ihtiyaçlarına yönelik tepkilerdir. Merak, bilme ihtiyacı, yeterli olma isteği, gelişme arzusu içsel güdülere örnek gösterilebilir.

Osmanlı Devleti’nde sivil kesime yönelik açılan modern eğitim kurumlarının tamamında başarıları mükâfatlandırma sistemi benimsenmiştir. Maddi ve manevi ödüllendirme temel yaklaşımlardan biri olarak benimsenirken başarıyı sağlama ve artırma hedef alınmıştır. Yeni eğitim kurumlarında ödüllendirme esasının İslâmi gelenekten esinlenerek alındığı anlaşılmaktadır.

Mükâfatlandırma İslâmi gelenekte oldukça önem arz etmektedir. Kur’an-ı Kerim’de mükâfatla ilgili 104 ayet vardır. Yapılan faydalı işlerin Allah tarafından mükâfatlandırılacağına Nisa süresinde şöyle ifade edilmektedir: “Şüphesiz ki Allah, hiç kimseye zerre kadar zulüm etmez. Eğer yapılan iyilik zerre kadar da olsa, onun

sevabını kat kat artırır. Ve kendi katından büyük bir mükâfat verir.” (Kur’anı Kerim, Nisa Süresi, 4/40).

Osmanlı medreselerinde bilimsel gelişmeleri teşvik etmek üzere müderris tayinlerinde ve yükseltilmelerinde ilmi seviye ve gelişme esas alınmıştır. Bu medreselerde eğitim gören talebeler için de durum aynıdır. Öğrencilere düzeylerine göre farklı maaş, derslerdeki başarı durumlarına göre mali mükâfat verildiği gibi tayinlerde de başarı derecesi temel teşkil etmiştir.

Medreselerde başarı ve kademe atlama en üst düzey maddi ve manevi mükâfat vasıtaları ile ödüllendirilmiştir. Talebelerin günlük ve aylık bursları başarı durumlarına göre arttırılmış, başarılı talebeler kalabalık odalardan müstakil odalara alınmış yine başarılı talebeler müderris olmak üzere “muid” seçilmiş, müderrislerse başarı durumlarına göre farklı maaş ile hariç, dâhil veya Sahn-ı Seman medreselerinde görevlendirilmişlerdir (Akgündüz, 1997:442).

Osmanlı eğitim reformu 18. yy.’da askeri eğitim alanında başlamış, o dönemde medreseler tarafından yürütülen sivil eğitim alanında herhangi bir modernleşmeye gidilmemiştir. Bu alanda ilk reformlar Sultan II. Mahmud döneminde gerçekleştirilmiştir. Modern Türkiye eğitim kurumlarının öncüsü olan rüşdiye mektepleri 1839’da açıldığında gelişmeleri ve toplumda kabul görmeleri için gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Buna göre rüşdiye mektepleri üç sınıf olacak ve öğrenciler eğitim seviyelerine göre bu sınıflara alınacaktır. Öğrenciler, Bâb-i Âlî ve Bâb-ı Defteri kalemlerinde bulunan stajer memurlar (şakirdan) ve çalışan memurların çocukları arasından seçilecektir. Rüşdiye mekteplerinde öğrenci olmak isteyenler dilekçe ile Mekâtib-i Rüşdiye Nazırı’na müracaat edecek, durumu araştırıldıktan sonra uygun görülenlerin başvurusu kabul edilecektir.

Mektebin kuruluşuna dair nizamnamede ayrıca bu mekteplerde görevlendirilecek personel ve bunların alacakları maaşlar da belirlenmiştir (Bkz. Tablo 1). Yine bu nizamnamede okul kütüphanelerine hocaların uygun göreceği kitaplardan yeteri kadarının alınacağı da belirtilmiştir.

Tablo 1

Rüşdiye Mekteplerinde Görevlendirilecek Personel ve Bunlara Ödenecek Maaş (Kuruş)

Ünvan	Personel Sayısı	Görevi	Maaş (Kuruş)
Müdür	1		4.000
Arapça Hocası	-		2.000
Farsça Hocası	-		2.000
Hoca	1	Güzel yazı (Sülüs, Divani, Rika, Siyakat vb) yazmak	2.000
Personel	2	Öğrenci yatakhanesinde gece nöbeti tutmak ve müdüre yardımcı olmak	500
Kahveci	1		500
Kapıcı	1		250
Aşçıbaşı	1		150
Kalfa	1		100
Personel	7	Temizlik işleri ile hocalar ve öğrencilerin alışverişini yapmak	100
Çırak	2		60

Yatılı kalan öğrencilerin yiyecek, giyecek ve kırtasiye masraflarının devlet tarafından karşılanması esası getirilmiştir. *Nizamname*'de senelik verilecek giyim elbiseleri tek tek belirtilmiştir. Kişinin senelik ihtiyacı doğrultusunda iç çamaşırdan paltoya kadar yeterli miktarda elbise, ayakkabı ve temizlik için havlu verilmiştir. Kırtasiye olarak yeterli miktarda kalem, kâğıt, mürekkep ve lazım olursa Frenk (Avrupa) mürekkebi verilecektir. Yiyecek ekmekten başlayarak et, sebze, meyve, tatlının çeşitleri sayılarak miktarları da belirtilmek suretiyle yazılmıştır

Okulda okuyan öğrenciler her sene düzenli olarak sınava alınacaklar. Öğrenciler okudukları derslerden, vezirler, vükela, ulema, Meclis-i Ahkam-i Adliye ve Dar-ı Şura-i Bâb-i Âlî'de görevli olanların huzurunda imtihan olacaklardır.

Sınavlarda talebeler başarılarına göre maddi ve manevi olarak mükâfatlandırılmıştır;

- **Birinci** olan öğrencilere *iftihar nişanı* olarak *altından bir madalya* ve *beş yüz kuruş*,
- **İkinci** olanlara daha *düşük madalya* ile *dört yüz kuruş*,
- **Üçüncü** olanlara daha *düşük nişan* ile *üç yüz kuruş*
- **Dördüncü** ve daha alt seviyede başarılı olan öğrencilere sınıflarına göre birinci sınıftaki öğrencilere yüz elli, ikinci sınıftakilere yüz ve üçüncü

sınıftakilere elli kuruş mükâfat verilmesi teşvik olarak uygun görülmüştür (BOA, MAD, 8999: 15-17).¹

Rüşdiye mekteplerinin itibarını arttırmak ve toplumda kabul görmelerini temin için bundan böyle memur olarak yalnız bu mektep mezunları alınması kararlaştırılmıştır. Memurluğa başvuru için rüşdiye mektebi öğrencilerinin derslerinden başarılı olarak okuldan mezun olmaları yeterli görülmemiş, başvurdıkları dairelerin amirlerinin de katıldığı bir komisyon tarafından ayrıca imtihan edilmeleri kararlaştırılmıştır.

Her iki okulun ilk imtihanı 1 Mayıs 1841 (9 Rebiyülevvel 1257) tarihinde *Sultan Ahmed Camii*'nde yapılmıştır. Başta Padişah olmak üzere Şeyhülislâm, Sadrazam, diğer vekiller, ulema, *Meclis-i Ahkâm-i Adliye* azaları ve İstanbul Kadısının izleyici olarak katıldığı imtihanla okullar ilk mezunlarını vermiştir. İmtihanda başarılı olanlara Padişah tarafından hediyeler verilmekle birlikte mezun olan öğrenciler hemen devlet dairelerinde memurluğa başlamışlardır (Takvim-i Vekâyi, 12 R 1257, No.225). İmtihan listelerine göre *Mekteb-i Maarif-i Adliye*'de 212, hazırlık kısmında 113 öğrenci ve *Mekteb-i Ulûm-i Edebiye-i Adliye*'de 41, hazırlık kısmında 44 öğrencisi vardır (Ergin, 1977: 336).

Mekteb-i Maarif-i Adliye'ye devam eden öğrenciler daha çok paşa ve bey çocukları olduğu halde *Mekteb-i Ulûm-ı Edebiye-i Adliye*'ye devam edenler daha çok esnaf ve sanatkâr çocukları idi. (Ergin, 1977: 327)² İbrahim Halil Aşçı Dede'nin anlattığına göre bu okullardan mezun olup imtihanla memur olanlar memur oldukları dairelerde diğer memurlara nazaran daha üst bir mevki almaktaydı. Nitekim Aşçı Dede Bâb-ı Seraskeri'de memur olduğu zaman, onu diğer memurlar gibi yerdeki mindere oturtmayıp yukardaki mindere oturtmuşlardır (Ergin, 1977: 328).

Bir yıl sonraki imtihan 22 Nisan 1842 (10 Rebiyülevvel 1258) tarihinde yapılmıştır (Takvim-i Vekayi, 27 Za 1258, No.241). İmtihanın yapılması için 28 Mart 1842 (15 Safer 1258) tarihinde Padişah'ın iradesi çıkmıştır. Bu seneki imtihan cetvelinde geçen yıldan farklı olarak sınavda başarılı olacıklara verilecek para ödülleri de sınıf sınıf yazılmıştır. İmtihan listelerine bakıldığında ikinci yılda mektebin

¹ Bu belge İhsan Sungu tarafından yayınlanmıştır. İhsan Sungu, "Mekteb-i Maarif-i Adliyenin Tesisi", *Tarih Vesikaları Dergisi*, 1/3 (1941), s.212-225.

² Osman Ergin, okullara devam edenler arasında toplumsal sınıf farkı olduğunu ilk nakleden kişinin 1845 yılında *Mekteb-i Ulûm-ı Edebiye-i Adliye*'den mezun olarak memurluğa başlayan İbrahim Halil Aşçı Dede olduğunu nakletmektedir.

öğrenci sayısının önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Bu seneki imtihanında başarılı olan öğrencilerle birlikte Mektep çalışanlarına da para ödülleri verilmiştir. 1257 senesi sınavında her iki okul için sınıflar yazılırken 1258 senesi sınavında *Mekteb-i Ulûm-i Edebiye-i Adliye* için yine sınıflar yazılmış, ancak *Mekteb-i Maarif-i Adliye* öğrencilerinin sınıfları yerine o sınıflarda okudukları dersler yazılmıştır. Yine sınav cetvellerinde görüldüğü gibi memur (kâtip) olan öğrenciler sadece *Mekteb-i Maarif-i Adliye*'ye devam etmektedirler. Her iki imtihan cetvellerinden anladığımıza göre okullardaki sınıfların dizimi 3,2,1 şeklinde büyük sayıdan küçüğe doğru yükselmektedir. Birinci sınıfa (*sınıf-ı evvel*) gelenler son sınıf olmaktadır. 1258 sınav cetveline göre sınıfların mevcutları ve sınavlardan aldıkları ödülleri şöyledir:

Tablo 2

Mekteb-i Maarif-i Adliye Sınıf Mevcutları ve Sınavlarda Başarılı Olan Öğrencilere Verilen Para Ödülü (H. 1258)

Dersler	Ödül (Kuruş)	Öğrenciler	Memur öğrenciler	Öğrenci toplamı
Kâfiyenin başlangıcı ve İzharın sonunda olanlar	80	66	19	85
İzharın başlangıcında olanlar	60	49	13	62
Avamil okumakta olanlar	50	25	5	30
İzzi okumakta olanlar	40	35	2	37
Maksud okumakta olanlar	30	56	17	73
Bina okumakta olanlar	25	36	3	39
Emsile okumakta olanlar	20	70	9	79
Toplam		337	68	405

Tablo 3

Mekteb-i Ulûm-ı Edebiye-i Adliye Sınıf Mevcutları ve Sınavlarda Başarılı Olan Öğrencilere Verilen Para Ödülü (H. 1258)

Sınıflar	Ödül (Kuruş)	Öğrenci sayısı
Birinci sınıf	80	15
İkinci sınıf	60	9
Üçüncü sınıf	50	13
Mülazim-i evvel	40	9
Mülazim-i sâni	30	11
Mülazim-i salis	25	13
Mülazim-i rabi	20	14
Toplam		84

Mekteb-i Maarif-i Adliye öğrencilerine toplam 18.245 kuruş, *Ulûm-i Edebiye* öğrencilerine de toplam 3.685 kuruş ödül verilmiştir. Okullardaki hocalara ve diğer hizmetlilere de ödül verilmiştir. *Mekteb-i Maarif-i Adliye*'nin 8 hocasına 300'er kuruş, 10 hademesine de 100'er kuruş, *Ulûm-i Edebiye*'nin 2 hoca ve bir muavinine ise toplam 750 kuruş verilmiştir (BOA, İrade Dâhiliye, No.2721, 15 Safer 1258). Buradan okullarda bulunan görevliler hakkında da bilgi sahibi olmaktayız.

Rüşdiye mektepleri statüsünde ancak eğitim öğretim bakımından onların fevkinde dersler okutulan Darülmaarif Mektebi 1850 tarihinde açılmıştır. Bu okulda da başarının teşviki için mükâfata oldukça önem verilmiştir. Modern eğitimdeki güdüleme ile başarıyı sağlama yöntemi olan ödül verme bu okul öğrencilerine de sistemli bir şekilde uygulanmıştır. Birinci sınıfa kayıt yaptıran öğrencilere diğer okul öğrencilerinden farklı oldukları duygusunu vermek için *nişân-i aferin* olan *sim nişan* verilmiştir. Yılsonunda yapılan sınavlarda başarı gösterip ikinci sınıfa geçen on dokuz öğrenciye şevklerini artırmak için *yıldızlı nişan-i aferin* verilmiştir (BOA, İrade Meclis-i Vâlâ, No.6077).

1869 tarihinde Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayınlanarak Osmanlı Devleti'ndeki tüm eğitim faaliyetleri kanunla yapılandırılmıştır. Nizamnameye göre, mevcut eğitim kurumu Sultani mektebi ile açılması planlanan idadi mekteplerinde başarılı olacak öğrenciler için mükâfat verilmesi karara bağlanmıştır. İdadi ve Sultani mekteplerinin tatil zamanından yirmi gün önce kabiliyetli ve sınava giren öğrenciler sınıflarına göre birer odaya konularak kendilerine verilecek birer meseleye dair risale kaleme aldırıldıktan sonra özel bir sınav komisyonunda değerlendirip kabul edilenlerin sahiplerine derecesine göre mükâfat verilecektir. Kazananlara ödül verilmek üzere bir resmi merasim komitesi oluşturularak tören düzenlenecektir. Sınav İstanbul'da ise komite Maarif Nazırının başkanlığında ve Meclis-i Kebir-i Maarif heyeti ile Darülfünun erkânı, mekâtib nazırları, vükelâ-ı fihâm (itibarlı kişiler), büyükelçiler ve yüksek dereceli memurlardan oluşturulacak. Sınav vilayette yapılıyor ise valinin başkanlığında olarak yerel hükümet memurları, Meclis-i Maarif üyeleri, sınav olunan öğrencilerin aileleri ve halktan ileri gelen kişiler hazır bulundukları hâlde özel bir yerde tören yapılacaktır. Toplanan heyet huzurunda ödül alacak öğrencilerin isimleri sesli olarak okunacak ve her biri ödülünü Maarif Nazırının veya valinin elinden alacaktır. Birinci olanlara Sultani Mektebi'nin yüksek bölümünün üçüncü senesi

dersleri sınavlarına ait olan *iki adet gümüş* ve idadi mekteplerinin üçüncü senesi imtihanları için *iki tunç madalya* verilecektir (Cevat, 2001: 455).

Maarif Nizamnamesinde idadi ve sultani mektepleri öğrencilerinin mükâfatından bahsedilmesine rağmen rüşdiye mektepleri de Nizamname'yi esas alarak mükâfat dağıtma törenleri düzenlemişlerdir. 1873 Temmuz'da İstanbul rüşdiye mektepleri öğrencilerinin mükâfatlarını dağıtmak üzere tören tertip edilmiş ve tören için Darülmâarif Mektebi bahçesi uygun olduğundan tahsis edilmiş ve Sultani Mektebinin törenlerinde kullanılan tente ve çadırlar ile bahçeyi süslemek üzere Sultani Mektebi töreninde kullanılan bayraklar tahsis edilmiştir (BOA, MF.MKT., 12/22; 12/83).

İdadi mekteplerinde mükâfat ve cezalar konusunda 1892 tarihinde çıkarılan talimatnamede ayrıntılı açıklama yapılmıştır. Talimatnamede mükâfatlandırılmanın okuldaki davranışlar ve dersler bazında uygulanması getirilmiştir.

Derslere devam eden, çalışkan ve okul içinde ahlaklı davranan öğrenciye *aferin*, *tahsin* (*iyi ve güzel bulma*) ve *imtiyaz* adıyla üç ayrı mükâfat verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu belgeler matbu olup üzerine öğrencinin ismi ve mükâfatı hangi dersten aldığı ile mükâfat sebebi yazıldıktan sonra müdür veya müdür yardımcısı tarafından imzalanacaktır. Dört *aferin* belgesi bir tahsine, iki *tahsin* belgesi ise bir *imtiyaz* belgesine karşılıktır. Beş *imtiyaz* belgesi alan öğrenciye okulu bitirdiğinde bir kitap hediye edilecektir (Demirel, 2010: 90).

Sultan II. Abdülhamid döneminde idadi mekteplerine daha fazla önem verildiğinden başarılı olanlarına verilecek maddi ödüller geliştirilmiştir. 1907 - 1908 öğretim yılı İstanbul idadilerinden derece ile mezun olan öğrencilere saat hediye edilmiştir. İstanbul'da bulunan altı idadi mektebinde dağıtılmak üzere bedeli 60 Osmanlı altını tutan 114 saat satın alınmıştır. Tahmini hesaplama ile her bir saatin günümüzdeki değeri 340 TL civarındadır. Saatler okulların öğrenci mevcutlarına göre dağıtılmış olup Mercan İdadisine 36, Vefa İdadisine 38, Kabataş İdadisine 16, Üsküdar İdadisine 16, Davudpaşa İdadisine 4 ve Makriköy İdadisine 4 saat dağıtılmıştır (BOA,MF.MKT., 110/48,21. M. 1327).

1869 Maarif Nizamnamesi ile okullarda ve vilayetlerde dereceye giren öğrencilere törenle ödül verilmesi kararlaştırılmıştır. Nizamname uyarınca İstanbul ve vilayetlerde her yıl idadi, rüşdiye ve diğer mekteplerde mezun olanlar için mükâfat

merasimi düzelenmiş ve başarı durumlarına göre öğrencilere ödül verilmiştir. İstanbul ve vilayetlerde gerçekleştirilen törenler ve öğrencilere verilen ödüller ayrıntılı olarak Maarif Nezareti'ne bildirilmiştir.

Taşrada bulunan idadi mekteplerinde başarılı olan öğrencilere maddi mükâfat verilmesine dikkat edilmiş ve mükâfat törenleri her yıl düzenli olarak yapılmıştır. Mükâfata hak kazananlara saat hediye edilmesi uygulaması Çatalca'da da devam ettirilmiştir. 1894 yılı Çatalca İdadisi mezunlarından mükâfata layık bulunanlara saat ve kitap satın alınarak hediye edilmiştir (BOA,MF.MKT.,273/15).

Sultan II. Abdülhamid'in tahta cülüsünün 20. Yıl dönümü olan 1896 yılında mükâfat törenleri çok daha gösterişli yapılmıştır. İdadi mektepleri öğrencilerine mükâfat verilirken ilköğretim eğitiminin verildiği iptidai mektep öğrencilerine de mükâfat verilmiş ve mükâfat merasimi düzenlenmiştir. 1896 tarihinde Ankara vilayeti Kırşehir sancağı İdadi Mektebi öğrencileri için mükâfat töreni düzenlendiğinde iptidai mektep öğrencileri için de parlak ve şaşıaalı bir tören düzenlenmiş, törende tüm mülkiye memurları, amirler, subaylar, eşraf ve ileri gelenler ve okulların öğrencileri hazır bulunmuştur. Törende Padişahın tahta çıkışı da kutlanmıştır (BOA,MF.MKT., 425/52).

Türkiye'de modern ziraat eğitiminin başladığı eğitim kurumu kabul edilen Halkalı Ziraat Mektebi 1882 tarihinde açılmıştır. Okulun nizamnamesinde üstün başarı gösteren öğrencilere maddi mükâfat verilmesi kararlaştırılmıştır. Buna göre:

- Komisyon önünde yeteneğini göstererek üst sınıfa geçen öğrencilere bir diploma (şahadetname) verileceği gibi bunların memleketlerine kadar yol harcırahları okul tarafından karşılanacaktır.
- Diploma alan öğrencilerin **birincilerine** bin beş yüz, **ikincisine** bin iki yüz ve **üçüncüsüne** sekiz yüz kuruş okul tarafından nakdi ödül verilecektir.
- Okuldan diploma alarak mezun olan ücretsiz öğrencilerin pekiyi (âlâ) ve iyi (karib-i âlâ) derecelerini kazananlar kura'dan muaf olacaklardır (Demirel ve Doğanay, 2011:183-199).

Yüksekokul ve meslek okul öğrencilerinin başarılarının arttırılmasına itina edilmiş ve başarılı olanlar maddi ve manevi olarak mükâfatlandırılmıştır.

Mekteb-i Mülkiye'nin mezuniyet ve ödül törenine büyük önem verilmekte ve mükafat alacak öğrencilerin listesi Padişah'a sunulmaktaydı (BOA,MF.MKT., 68/67,

26. Ş. 1298). Ödül törenine Kabine'deki vekiller ile devlet erkânından bazıları katılmaktaydı (BOA, MF.MKT., 68/69, 11. L. 1298; BOA, MF.MKT., 68/88, 14. L. 1298). Harbiye Nazırının iştirak ettiği törenlerde bir bölük asker ile bando takımı geçit yapmaktaydı (BOA, MF.MKT., 68/68, 11. L. 1298). Mekteb-i Mülkiye'nin 1894 mezuniyet töreninde dereceye giren öğrencilere altın saat hediye edilmiştir (BOA, MF.MKT.,260/1) .

Sanayi-i Nefise Mektebi öğrencilerinden 1884 yılı mezunlarından birinci ve ikinci olanlara gümüş madalya ödülü verilmesi hususunda Padişah iradesi çıkarılmıştır (BOA, İ.DH., 927/73517, 19. Za. 1301).

1886 yılında Kız Sanayi Mektebi mezunlarına ve başarı gösterenlere mükâfat verilmesi sırasında bu başarıya katkı sağlayan öğretmenlere de ödül olarak *nişan* verilmesi konusunda Padişah emri çıkarılmıştır (BOA, İ.DH., 1295/5-102275).

Sonuç

Osmanlı döneminde modern okulların gelişmesi devlet ve ülkenin gelişmesi için ana etkenlerden biri olarak kabul edilmiş ve bu okullara büyük önem verilmiştir. Okulların gelişmesi ve okullarda okuyanların başarılı olması ve çağdaş eğitim düzeyinde bilgi ve beceriye sahip olması hedeflenmiştir. Bu hedefin gerçekleşmesi için okulların açılması, bina teçhizat ve maddi tahsisat imkânlar ölçüsünde sağlanmış, nitelikli öğretmenler tayin edilmiştir. Bu maddi altyapı yanında öğrencileri mekteplere çekecek ve mekteplerde başarılı olmaları için teşvik edecek mükâfat yöntemi ciddi bir şekilde uygulanmıştır. Mükâfat sisteminde okullardan mezun olanların tamamına maddi ve manevi ödüller verilmiş ve dereceye girenler ise maddi olarak tatmin ve teşvik edici ölçüde ödüllendirilmiştir. Eğitimci hocalar da bu motive edici mükâfat sistemi içerisinde değerlendirilerek maddi ve manevi olarak ödüllendirilmiştir.

Kaynakça

- Akgündüz, H. (1997). *Klasik dönem Osmanlı medrese sistemi*. İstanbul: Ulusal.
- Arı R., Üre Ö., ve Yılmaz H. (1999). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi (Eğitimin psikolojik temelleri)*. Konya: Mikro.
- BOA, MAD,No.8999.
- BOA, İrade Dâhiliye,No.2721, 15 Safer 1258.
- BOA, İrade Meclis-i Vâlâ, No.6077.
- BOA,MF.MKT., 12/22; 12/83.
- BOA,MF.MKT., 68/67, (26. Ş. 1298).
- BOA, MF.MKT., 68/88, (14. L. 1298).
- BOA, MF.MKT., 68/69, (11. L. 1298)
- BOA,MF.MKT., 110/48, (21. M. 1327).
- BOA, MF.MKT.,260/1.
- BOA,MF.MKT.,273/15.
- BOA,MF.MKT., 425/52.
- BOA, İ.DH.,927/73517 (19. Za. 1301).
- BOA, İ.DH., 1295/5-102275.
- Demirel, F. (2010). *Mekteb-i idadi, (Yayımlanmamış doktora tezi)*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Demirel, M., Doğanay, K. F. (2011). Osmanlı'da ziraat eğitimi: Halkalı ziraat mektebi. *Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*,12/21, (2), 183-199.
- Ergin, O. N. (1977). *Türk maarif tarihi*, Cilt II. İstanbul: Eser.
- Kur'an-ı Kerim, Nisa Süresi, 4/40.
- Mahmud Cevat, (2001). *Maarif-i umumiye nezareti tarihçe-i teşkilât ve icraatı* (Haz. Tacettin Kayaoğlu). Ankara: Yeni Türkiye.
- Selçuk, Z. (2001). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel.

Sungu, İ. (1941). Mekteb-i maarif-i adliyenin tesisi. *Tarih Vesikaları Dergisi*, 1/3, 212-225.

Takvim-i Vekâyi, 12 R 1257, No.225.

Takvim-i Vekayi, 27 Za 1258, No.241.

Extended Summary

Aim: In the Ottoman state all modern education foundation was adopted to reward and aimed to provide and increase student achievement. Rewarding system was inspired by both modern education tenets and Islamic traditions.

The Rüşdiye schools which were opened by Sultan II. Mahmud, were arranged in this context. In this study modern Ottoman schools rewarding methods were examined with samples.

Method: In the study document browsing methodology and descriptive analysis has been used. Archive records related to student reward system have been browsed from Ottoman Archives of Turkey. These documents were translated into Latin alphabet and analyzed with content analysis method.

Findings: In addition to Osman Ergin's findings on rewarding system in Rüşdiyes that handled by İhsan Sungu, it was seen that after the exam that made on 1842, Mekteb-i Maarif-i Adliye students were rewarded with a money prize more than Ulum-i Edebiye students' because of their degrees. Also in Darülmaarif Mektebi that was opened on 1850, was continued reward approach. Nişan-ı aferin –also called sim nişanı- were given to the students who checked in first class to make them feel different from other schools' students. Yıldızlı nişan-ı aferin was given to 19 students who showed success in the year-end exams and passed first class. Although idadi and sultani schools' students' rewards were mentioned in Maarif Nizamnamesi, rüşdiye schools were organized prize-giving ceremony depending on Maarif Nizamnamesi. The ordinance which published on 1892, detailed statements about prize and penalties that applied in Idadi schools (high school).

In the ordinance it was desired that behavior and classes are important to win a reward. It was decided to reward students with aferin, tahsin (good, well moral) and imtiyaz who is hard working and behaves ethically at the school. In the Sultan II. Mahmud period Idadi schools' were more important than others. So the rewards that would give to successful students were improved. The students who were graduated with a degree from İstanbul Idadi Schools on 1907-1908 academic years rewarded with a watch. 114 watches were bought to deliver six Idadi schools at İstanbul and the

costs of the watches were 60 Ottoman gold coins. To organize a prize-giving ceremony for the students who had degree at the schools and provinces was decided and applied in İstanbul and provinces. The details about ceremony were reported to the Maarif Nezareti (National Education Ministry).

The beginning of the modern agriculture education at Turkey was Halkalı Ziraat Mektebi (Agriculture School) which was opened on 1882. It was decided to give corporeal reward to the students who exploits.

Graduation and prize-giving ceremony was so important at the Mekteb-i Mülkiye (civil service school) and the students who would take prizes were submitted to Sultan. Cabine deputies and ministers and high officials were participated to the prize-giving ceremony. When Harbiye Nazırı participated to the ceremony a squad soldier and military band was also attended for pageantry.

The students who graduated from Sanayi Nefise Mektebi (Art School) as first and second degree on 1884, Sultan decided to reward them with a silver medal. On 1886, the rewards were given to the Kız Sanayi Mektebi students who graduated and got success. Also teachers who donated to these students were rewarded with a nişan according to Sultan's direction.

Result: In the Ottoman period improvements of the modern schools were important because they would provide to develop the government and country. The aim was school development, successful students and to provide them modern knowledge and skills.

For this aim, schools were opened; building, equipment and corporeal annuity was obtained according to facilities and sufficient teachers were inducted.

Along this corporeal substructure, rewarding method was used to make students to come to schools and to be successful. In rewarding system corporeal and moral rewards were given all grad students and the students who had a degree were rewarded to satisfy and encourage. Teachers were also evaluated in this rewarding system and rewarded.